

Nr 45

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av motioner om skyldighet för kyrkoråd att återställa skändade gravar.

I de likalydande motionerna nr 471 i första kammaren av herr *Harald Pettersson* och nr 593 i andra kammaren av herr *Börjesson i Falköping m. fl.* hemställs, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära sådan ändring i gällande lagstiftning, att det kommer att åvila kyrkoråden att med stöd av allmänna medel återställa skändade gravar i deras ursprungliga skick. — Texten är tryckt i *andra* kammaren.

Gällande ordning m. m.

Lagen den 2 juni 1961 om församlingsstyrelse stadgar bl. a. följande. Församling äger att själv vårda sina angelägenheter, såvitt inte handhavandet därav enligt lagen eller särskild författning tillkommer annan. Med församlings angelägenheter avses bl. a. anskaffande av och vård om begravningsplats. Om Konungen för särskilt fall så förordnar, skall begravningsplats anskaffas eller vårdas av borgerlig kommun. Församlings beslutanderätt utövas av kyrkofullmäktige eller å kyrkostämma. Förvaltning och verkställighet tillkommer församlingens kyrkoråd och övriga nämnder. För handhavande av ekonomiska församlingsangelägenheter må församlingar enligt särskilda regler förenas till kyrklig samfällighet. Församling och kyrklig samfällighet må för handhavande av särskilda förvaltnings- eller verkställighetsbestyr tillsätta de nämnder, som finnes erforderliga.

Enligt lagen den 18 oktober 1963 om gravrätt m. m. gäller bl. a. följande. Det åligger församling eller, om Konungen för särskilt fall så förordnat, borgerlig kommun att hålla allmän begravningsplats. Begravningsplats skall genom innehavarens försorg hållas i ordnat och värdigt skick, och den helgd skall städse iakttagas som tillkommer de dödas vilorum. Den skall så underhållas och skötas att sanitär olägenhet ej uppstår. Underlåter innehavaren att fullgöra sina åligganden, äger länsstyrelsen vid vite förelägga honom att vidtaga erforderlig rättelse. Gravrätt uppkommer, då visst område på allmän begravningsplats upplåtes för jordande av avlidens stoft eller förvaring av avlidens aska. Gravrätt medför i allmänhet rätt att förse grav med gravvård. Sedan gravvård blivit uppsatt, får den ej utan medgivande av upplåtaren bortföras. Gravplats skall av gravrättsinnehava-

ren hållas i ordnat och värdigt skick. Vid uppenbar vanvård kan gravrätten förklaras förverkad. Är myndighet ansvarig för gravplatsens vård och underhåll, må gravrätt ej förklaras förverkad. Gravrätt, gravvård eller annan gravöverbyggnad får inte pantsättas eller utmätas. Gravrätt får inte överlåtas till annan än närstående eller upplåtaren.

Genom brottsbalkens 16 kap. 10 § kriminaliseras såsom brott mot giftefrid bl. a. åtgärder innebärande skada eller ofog på grav eller gravvård. Skadeståndsskyldighet för förövare av sådant brott föreligger jämlikt 6 kap. strafflagen.

Förvaltning av allmän begravningsplats handhas i regel av kyrkoråd. På många håll förekommer s. k. kyrkogårdsnämnd. Undantagsvis förekommer allmänna begravningsplatser med annan huvudman än kommun. Det finns också ett mindre antal enskilda begravningsplatser, varav flertalet större torde tillhöra annat trossamfund än svenska kyrkan.

1963 års lag om gravrätt och äldre ordning

Före tillkomsten av 1963 års lag om gravrätt m. m. skildes mellan två huvudtyper av gravplatser, nämligen s. k. egen gravplats och s. k. allmängrav. De egna gravarna hade mot avgift och efter avtal upplåtits med nyttjanderätt enligt 1916 års lag om nyttjanderätt till gravplats och dessförinnan genom liknande upplåtelser. Allmängrav ställdes till förfogande genom ensidig upplåtelse utan avgift och i princip utan de förmåner och förpliktelser som följde med nyttjanderätten. Den genom 1963 års lag tillskapade gravrätten ersatte den tidigare nyttjanderätten. Gravrätten gäller för alla gravar, alltså även för de tidigare allmängravarna. Härigenom har den tidigare kategoriklyvningen upphört. Gravrätten har blivit en ny typ av rättighet, närmast besläktad med nyttjanderätt men med vissa särpräglade drag. Gravrätt grundas inte på avtal utan på en av offentlig myndighet verkställd ensidig upplåtelse. Nyttjanderätten enligt 1916 års lag hade huvudsakligen privaträttslig karaktär. Den nya gravrätten har i stället fått en offentlighetsprägel. 1963 års lag gäller även för gravplatser, som upplåtits före lagens ikraftträdande. I övrigt skall här endast beröras skillnaderna mellan 1963 års lag och tidigare ordning vad gäller gravvård och annan gravöverbyggnad. På allmängravarna medgavs ibland endast uppsättande av enkelt träkors eller motsvarande markeringsanordning. På de med nyttjanderätt upplåtna gravplatserna uppsattes i regel en gravanläggning av sten, som bekostades och ägdes av nyttjanderättshavaren. Reglerna i 1963 års lag har refererats i avsnittet om gällande ordning. Genom lagen har skett sådana inskränkningar i gravrättsinnehavarens befogenheter med avseende på fast gravanläggning, att hans rätt därtill inte kan betecknas som äganderätt utan närmast som ett särskilt led i gravrätten.

Motionerna

Motionärerna uttalar, att gravskändning är ett brott med särskilt sårande och plågsam innebörd för anhöriga till de döda, vilkas gravplatser vandaliserats. Motionärerna anför fortsättningsvis i huvudsak följande. I ett fall för några år sedan visade det sig, att kyrkogårdsförvaltning ej ansåg sig ha skyldighet att återställa en vandaliserad gravvård i ursprungligt skick ens om särskilda medel donerats till kyrkorådet för gravens skötsel. Från kyrkligt håll har hävdats, att församling inte torde kunna åläggas att teckna försäkring till skydd mot vandalisering. Försäkringsanstalterna beviljar i princip inte heller sådan försäkring. Frågan om ett värdigt skydd för fädernas gravar bör ses som ett samhälleligt ansvar. Det självfallna kravet på att en vandaliserad grav återställes i värdigt skick bör ej vara beroende av en ertappad vandals betalningsförmåga, ett kyrkoråds eventuella ekonomiska välvilja vid utnyttjande av möjligen befintliga fonder för gravars skötsel eller gravrättsinnehavarens ekonomiska resurser. Det bör vara en uppgift för det allmänna att bota vådorna av gravvandalisering.

Utskottet

Som framgår av redogörelsen ovan är det ett kommunalt åliggande — som i flertalet fall åvilar kyrklig kommun — att hålla allmän begravningsplats. Däri ingår som ett viktigt led skyldighet att hålla begravningsplatsen i ordnat och värdigt skick. Motionerna syftar uppenbarligen till att det genom lagstiftning skall uttryckligen fastslås, att denna skyldighet omfattar att återställa upplåten gravplats efter skadegörelse. Denna fråga har inte särskilt uppmärksamats tidigare.

Utskottet ansluter sig för sin del till motionärernas grundsyn i frågan. Gravskändning är ett brott, som riktar sig inte mot enskilda intressen utan mot allmän ordning och det allmänna intresset av pietet mot de avlidnas minne. I princip bör det enligt utskottets mening ankomma på det allmänna som huvudman för allmän begravningsplats att återställa skändade gravar i värdigt skick och att bära därmed förenade kostnader. Därvid måste emellertid beaktas att ett återställande i ursprungligt skick ofta inte kan ske och att frågan hur iståndsättandet skall göras knappast kan lösas generellt. Samråd bör alltid, där så kan ske, äga rum mellan huvudmannen för begravningsplatsen och gravrättsinnehavaren.

Vad utskottet sålunda uttalat synes väl förenligt med grunderna för gällande lagstiftning och med den allmänna synen på dessa frågor. Lagen om gravrätt har brutit mot det för den äldre lagstiftningen starka inslaget av privaträttsligt betraktelsesätt. Utskottet anser sig också ha starka skäl att anta, att flertalet huvudmän för allmänna begravningsplatser eftersträvar att hålla dessa i ett värdigt skick. Sådana åtgärder, som utskottet åsyftar,

behöver inte heller leda till större kostnader. Huvudman för begravningsplats har numera möjlighet att erhålla försäkringsskydd även mot uppsåtlig skadegörelse på upplåtna gravar.

Utskottet anser sig med hänsyn till de anförda förhållandena kunna förutsätta, att de åtgärder som förordats kommer att vidtagas även utan lagstiftning. Det bör även beaktas att den gravrättsliga lagstiftningen reviderats för endast några år sedan, att gravvandalisering förekommer sällan och att det erbjuder stora svårigheter att i lag reglera hur olika uppkommande spörsmål skall lösas.

Utskottet hemställer,

att motionerna I: 471 och II: 593 måtte anses besvarade med vad utskottet ovan anför.

Stockholm den 18 oktober 1967

På konstitutionsutskottets vägnar:

GEORG PETTERSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Georg Pettersson, Torsten Andersson*, Damström, Erik Olsson, Sveningsson, Dahl*, Sörenson, Dahlberg, Tistad och Svenungsson; samt

från andra kammaren: herrar Adamsson, Nilsson i Östersund, Henningsson, Johansson i Trollhättan, Andersson i Billingsfors, Werbro, Boo, Norrby, Werner* och Lindberg*.

* Ej närvarande vid justeringen.